

Motion till riksdagen 2005/06:U312

av Alice Åström m.fl. (v)

Turkiet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att Sverige som enskild stat och som medlem av EU bör medverka till att Turkiet påskyndar ratificering av ramkonventionen till skydd för minoriteter.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att Sverige i EU bör verka för att full yttrandefrihet och tryckfrihet skall råda i Turkiet inför ett EU-medlemskap.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att Sverige i EU bör verka för att Turkiets historia och förhistoria fritt skall kunna diskuteras utan risk för åtal.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att Sverige inom EU bör verka för att de ottomanska arkiven som rör folkmordet på armenierna skall öppnas och bli föremål för oberoende internationell forskning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att Turkiet skall ha implementerat de reformer som man lagstiftat om innan Turkiet beviljas medlemskap i EU.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att Sverige – utifrån ståndpunkten att frågan om de mänskliga rättigheterna är den mest centrala när det gäller Turkiets medlemskap i EU – bör verka för att medlemskap för Turkiets del inte bör komma i fråga förrän Turkiet lever upp till vad som stadgas i FN:s deklaration om mänskliga rättigheter.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att Turkiet inte beviljas medlemskap på det kompromissartade sätt som skedde i samband med att Turkiet beviljades status som kandidatland utan att ett sådant beslut grundar sig på implementerade förändringar när det gäller demokratiska och mänskliga rättigheter.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att Sverige som enskild stat och som medlem av EU bör göra stora ansträngningar för att uppmuntra till dialog, förhandlingar och försoning mellan parterna i konflikten i sydöstra Turkiet.

Fel! Okänt namn på

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i EU inför förhandlingarna med Turkiet kräver att Turkiet upphör med den folkrättsvidriga blockaden mot Armenien.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör understödja en förändring av den turkiska konstitutionen som ger alla folkgrupper demokratiska rättigheter och rättigheter att utveckla sina språk och sina kulturer.

Ett viktigt uttalande

Den 12 augusti 2005 gjorde den turkiske premiärministern Erdogan ett historiskt uttalande. Han erkände öppet kurdernas existens. Fram till dess hade kurdernas existens officiellt förnekats av turkiska myndigheter. Detta var ett mycket viktigt steg i den reformprocess som inletts i Turkiet – en process som inleddes under 2003 och 2004 när man började förändra den turkiska lagstiftningen på viktiga punkter.

Det är oerhört viktigt att denna process inte avstannar. Det finns starka turknationalistiska krafter som ogillar tanken på att den turkiska statsbildningen innehåller flera både små och stora etniska minoriteter. I Turkiet lever inte bara den stora kurdiska minoriteten utan också assyrier/syrianer och kaldéer. Där finns också en grekisk och en armenisk minoritet.

Turkiet har inte ratificerat ramkonventionen till skydd för minoriteter liksom en rad andra FN-dokument som rör minoriteter. Det torde vara rimligt att kräva att Turkiet på sin väg till ett EU-medlemskap till att börja med ratificera denna konvention och andra dokument. Sverige borde som enskild stat och som medlem av EU medverka till att påskynda en sådan ratificering. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Reformeringen av lagarna måste fortsätta

Även om steg tagits när det gäller att skapa mer demokratiska lagar återstår det fortfarande åtskilligt att göra bl.a. när det gäller yttrandefriheten. Den 17 oktober åtalades advokaten Medeni Ayhan för att ha uttalat sig om folkmordet på armenier, assyrier/syrianer och kaldéer i det ottomanska riket. Han förklarade följande: "I det ottomanska riket har Ittihat Terraki (det styrande ungturkiska partiet) tillsammans med Hamididiyeregementena (kurdisk milis) mördat en och en halv miljon armenier och assyrier-kaldér-syrianer. Jag delar dessa folks sorg och bugar mig med respekt till minne för dessa vackra folk." Ayhan åtalas enligt § 305 i den turkiska strafflagen. Han riskerar upp till tre års fängelse. Samma sak har drabbat författaren Orhan Pamuk, vars senaste bok också handlar om folkmordet på armenierna 1915. Det torde vara uppenbart att den lagparagraf enligt vilken Ayhan döms strider mot yttranderätten. Det torde vara självklart att medborgarna i en stat fritt skall kunna diskutera

och ge uttryck för de synpunkter de har på statens historia och förhistoria. När det gäller statsbildningen Turkiet handlar det till största delen om dess förhistoria, om det ottomanska riket och den politik som dess regering bedrev.

Sverige bör i EU verka för att det i Turkiet skall råda full yttrande- och tryckfrihet om Turkiets skall beviljas inträde EU. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Sverige bör i EU verka för att Turkiets historia och förhistoria fritt skall kunna diskuteras.

Sverige bör inom EU verka för att de ottomanska arkiven som rör folk-mordet på armenierna skall öppnas och bli föremål för oberoende internationell forskning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Från ord till handling

Ett erkännande av minoriteternas existens i Turkiet och förändringar i lagstiftningen är betydelsefulla förändringar. Hittills handlar förändringarna endast om offentligt uttalade erkännanden och om på papper avfattade lagtexter. Det viktiga är att förmå myndigheterna att följa dessa nya lagtexter i praktiken. Stiftandet av lagar är en sak, implementeringen en annan. Och det är här det stora och svåra arbetet börjar för Turkiet i sin strävan efter ett fullt medlemskap i Europeiska unionen.

För att Turkiet skall beviljas medlemskap i EU måste landets myndigheter ha implementerat de reformer som man lagstiftat om. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vid Second International Conference of the EU Turkey Civic Commission (EUTCC) den 19–20 september 2005 antogs en resolution där man just förklarade att ”konferensen erkände den turkiska regeringens reformeringsframsteg, men uttryckte sin oro över bristen på implementering och utveckling när det gällde mänskliga rättigheter sedan den 17 december 2004. Konferensen uppmanar regeringen att gå vidare i sin reformprocess inför inledningen av anslutningsförhandlingarna och till fullo implementera de reformer av lagarna som hittills antagits.”

Av den statistik som den stora och respekterade människorättsorganisationen i Turkiet, Human Rights Foundation of Turkey (HRFT), presenterat genom åren framgår följande när det gäller antalet tortyroffer:

1999	2000	2001	2002	2003
357	540	382	365	340

Human Rights Watch (HRW) hänvisar i en rapport till HRFT när det gäller antalet tortyroffer för 2004. HRW skriver att ”den turkiska organisationen Human Rights Association (HRAT) rapporterade 692 tortyrincidenter och fall av dålig behandling hos polisen under årets första sex månader. Under de första åtta månaderna hade HRFT fått in 597 fall för medicinsk behandling

Fel! Okänt namn på

försakad av såväl tortyr, dålig behandling som sjukdom försakad av förhållandena fängelserna.”

Någon genomgripande förändring har alltså inte inträffat. Siffrorna talar ett helt annat språk än lagtexter och förordningar.

För Sveriges del måste frågan om de mänskliga rättigheterna vara helt central när det gäller startpunkten och innehållet för Turkiets medlemskapsförhandlingar med EU. EU-medlemskap för Turkiet bör därför inte komma i fråga förrän Turkiet lever upp till vad som stadgas i FN:s deklaration om mänskliga rättigheter. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Second International Conference of the EU Turkey Civic Commission ansåg den eskalerande militära konflikten i sydöstra Turkiet alarmerande och vissa statliga institutioners oförmåga att följa vad Europakonventionen om mänskliga rättigheter stadgar och vad som är andemeningen i regeringens reformpaket.

De förklarar också att ”Turkiet inte har uppfyllt de politiska elementen i Köpenhamnskriterierna”. De upprepar att ett stöd till Turkiets EU-anslutning måste vara grundat på EU-institutionernas tydliga fasthållande vid de stadganden som gäller för medlemskap. ”Det får inte förekomma några kompromisser när det gäller medlemskapskriterierna liknande det EU-beslut som tillät att Turkiet fick tillträde till förhandlingsbordet för att man ’i tillräcklig grad’ (sufficiently) uppfyllt Köpenhamnskriterierna.”

Vi instämmer i denna hållning och menar att det sätt på vilket Turkiet erhöll status som kandidatland till EU under inga omständigheter får upprepas. Om Turkiet skall bli medlem i EU måste det inträffa en genomgripande förändring när det gäller demokratiska och mänskliga rättigheter i Turkiet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Blockaden mot Armenien måste hävas

Armenien blev efter Sovjetunionens sammanbrott en självständig stat, men förblev medlem av OSS (Oberoende Staters Samväld). Landets territorium var dock inte helt sammanhängande. Enklaven Nagorno-Karabach, belägen i Azerbajdzjan, var territoriellt avskild från övriga Armenien, men den överväldigande majoriteten av befolkningen var armenier. Det uppstod en konflikt om till vilken stat Nagorno-Karabach skulle tillhöra – Armenien eller Azerbajdzjan. År 1993 skärptes konflikten och tog väpnad form. Den utlöstes till följd av azeriska pogromer mot armenier. En stor del av de azerer som levde i Nagorno-Karabach flydde till Azerbajdzjan. Vapenstillestånd slöts 1994. Nagorno-Karabach förklarade sig självständigt. Denna statsbildning erkänns dock inte av någon i dag – inte ens av Armenien. Armenien drogs in i konflikten när Azerbajdzjan vägrade att förhandla direkt med ledningen för Nagorno-Karabach. Armenien har dock understött enklaven så att människorna där kunnat överleva.

Fel! Okänt namn på

I den konflikt som uppstod tog Turkiet ställning för Azerbajdzjan. Turkiet och Azerbajdzjan genomför sedan kriget en ekonomisk blockad mot Armenien. Denna blockad har inget i stöd i folkrätten. Den har inte vunnit något gehör i FN. Blockaden utgör ett brott mot folkrätten. Den är olaglig.

Blockaden har förorsakat det armeniska folket svåra lidanden. Det finns bara två vägar in i Armenien. Den ena går genom Georgien, den andra genom Iran. Transporter av varor genom Iran är långa och dyra. Transporter genom Georgien är osäkra på grund av de etniska konflikter som länge plågat landet. Turkiets och Azerbajdzjans ekonomiska blockad har sålunda varit effektiv under tiden som den pågått. I ekonomiskt avseende har den dock inte gynnat något av de tre länder som är inblandade i konflikten. Det vore därför ur alla synvinklar bra för de inblandade länderna att blockaden hävdes.

Det torde vara orimligt att EU beviljar Turkiet medlemskap innan frågan om Nagorno-Karabach är löst och Turkiet upphört med sin blockad av Armenien. På samma sätt måste även Cypernfrågan lösas på ett sätt som överensstämmer med internationell rätt.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

För fred och försoning

EUTCC hyser en stark oro för de strider som utbrutit i sydöstra Turkiet. För att få slut på striderna uppmanade konferensen Europakommissionen att använda sitt inflytande ”för att utveckla en demokratisk plattform där alla delar av den turkiska befolkningen, inklusive det kurdiska folket och dess representanter fritt kan delta i en dialog och debattera med regeringen om en möjlig reformering av landets konstitution”.

”Man måste finna en civil, icke-militär lösning på situationen i sydöstra Turkiet särskilt sedan många av de brott mot medborgerliga och politiska rättigheter som observerats i området på olika sätt är förbundna med denna fråga [konstitutionen].”

EUTCC-konferensen upprepade sin uppmaning till EU-parlamentets kommitté för utrikesfrågor att ”alla involverade parter får ett omedelbart slut på fientligheterna i de sydöstra delarna av landet och att inbjuda den turkiska regeringen till att ta mer aktiva steg mot en försoning med de kurdiska krafter som valt att ta avstånd från användningen av vapen”.

Vi instämmer även i denna bedömning från EUTCC och menar att Sverige, som fungerat som medlare i flera andra internationella sammanhang, bör göra stora ansträngningar för att uppmuntra till dialog, förhandlingar och försoning samt understödja en förändring av den turkiska konstitutionen som ger alla folkgrupper demokratiska rättigheter och rättigheter att utveckla sina språk och sina kulturer. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 5 oktober 2005

Alice Åström (v)

Ulla Hoffmann (v)

Sten Lundström (v)

Karin Thorborg (v)

Berit Jóhannesson (v)

Per Rosengren (v)